

Frá Windhoek til Gaza: Samfelld þátttaka Þýskalands og brotið loforð „Nie wieder“

Tengsl Þýskalands við þjóðarmorð eru ekki aðeins söguleg; þau eru tilvistarleg. Núverandi sjálfsmynd þjóðarinnar er byggð á minningu, iðrun og loforði „*Nie wieder*“ — „*Aldrei aftur*“. Samt, á 21. öldinni, þegar Ísrael háir eyðileggjandi stríð gegn Gaza sem vaxandi fjöldi ríkja, stofnana og lögfræðinga viðurkennir sem þjóðarmorð, lendir Þýskaland aftur í glæpum — að þessu sinni sem auðveldari.

Húmorinn er sláandi: ríkið sem gerði forvarnir gegn þjóðarmorði að siðferðilegum grundvelli sínum vopnar og verndar nú herferð sem ber nákvæmlega sömu ásökun. Harmleikur Þýskalands liggur ekki aðeins í endurtekningu sögunnar, heldur í **rangri túlkun á merkingu „Aldrei aftur“**. Það sem byrjaði sem alheimsleg skuldbinding til að koma í veg fyrir fjöldaeyðingu hefur harðnað í þröngt boð: *aldrei aftur skaða gyðinga* — jafnvel þó það þýði að hunsa eða auðvelda skaða á öðrum.

Nýlenduuppruni eyðileggjandi nútíma

Vegur Þýskalands til nútímans var lagður með nýlenduofbeldi. Milli 1904 og 1908, á meðan það stjórnaði Suðvestur-Afríku (nú Namibía), eyðilögðu þýskar hersveitir undir stjórn Lothars von Trotha tugþúsundir **Herero og Nama** eftir uppreisn gegn nýlendunýtingu. Eftirlifendur voru reknir út í eyðimörkina til að deyja eða fangelsaðir í fangabúðum eins og **Shark-eyju**, þar sem þeir þoldu hungur, nauðungarvinnu og læknisfræðileg tilraun.

Sagnfræðingar líta á þetta sem **fyrsta þjóðarmorð 20. aldarinnar**, og tengsl þess við Holocaust eru óumdeilanleg. Gervi-vísindi kynþáttar, skrifræðisleg morð og fangabúðir fengu snemma birtingarmynd í Namibíu. Eugen Fischer, sem framkvæmdi „kynþáttarannsóknir“ á höfuðkúpur drepinna Herero og Nama, varð síðar leiðandi arfæðafræðingur undir nasistum og kenndi kenningar sem vitnað er í í *Mein Kampf*.

Þjóðarmorð Herero-Nama var ekki frávik, heldur mynstur — nýlendutilraun með eyðileggjandi nútíma. Rökræði kynþáttahierarkíu, sem einu sinni var flutt út erlendis, sneri að lokum aftur til Evrópu, iðnvædd og vélvædd sem Holocaust.

Holocaust og arfleifð ábyrgðar

Eftir 1945 framkvæmdi Þýskaland djúp uppgjör. Holocaust varð miðlægur áfall nútímasiðmenningar, og *Vergangenheitsbewältigung* Þýskalands — barátta þess við fortíðina — skilgreindi pólitíska og siðferðilega endurfæðingu þess. Nýja alríkisveldið byggði sig á stjórnarskrá sem festi mannvirðingu og tók upp skýra skyldu til að koma í veg fyrir endurtekningu þjóðarmorðs.

Samt, með tímanum, þrengdist alheimsleiki þessa lærdóms. Einkenni Holocaust, í stað þess að hvetja til samstöðu með öllum fórnarlömbum ofsókna, harðnaði í meginreglu um einkaréttarlega skyldu gagnvart gyðingum og Ísrael. Stjórnvöld Þýskalands í röð festu öryggi Ísraels sem *Staatsräson* — ríkisástæða — og breyttu siðferðilegri iðrun í stefnumótandi bandalag.

Þessi þróun breytti „Aldrei aftur“ úr alheimsbanni í **þjóðernislegan taugaveikleika**, þar sem söguleg sekt gagnvart gyðingum skyggir á samúð með öðrum — sérstaklega Palestínumönnum. Siðferðilegur viðbragðsflötur varð varnarsamur frekar en íhugandi, frammistöðumiðaður frekar en meginreglubundinn.

Gaza og snúningur á „Aldrei aftur“

Herferð Ísraelsherjar í Gaza, sem hófst í október 2023, hefur drepíð tugþúsundir borgara og valdið mannúðarhamförum. Ríki eins og Suður-Afríka, Brasilía, Tyrkland og Bólívía, ásamt eigin rannsóknarnefnd Sp, hafa merkt aðgerðir Ísraels sem þjóðarmorð samkvæmt alþjóðalögum.

Þýskaland hefur þó haldið einn af ákveðnustu verjendum Ísraels. Það heldur áfram að samþykkja vopnaútflutning, veitir diplómískt skjól og kúgar innlenda andstöðu. Árið 2025 tilkynnti kanslari Friedrich Merz takmarkaða frestun á sendingum vopna sem gætu verið notuð í Gaza, en aðeins eftir stöðuga alþjóðlega gagnrýni og innlendar mótmæli. Á sama tíma hefur Þýskaland kúgað mótmæli fyrir Palestínu, ritskoðað listamenn og fræðimenn og ruglað saman vernd réttinda Palestínumanna við gyðingahatur.

Í raun hefur Þýskaland endurskilgreint sögulegt loforð sitt. „Aldrei aftur“ þýðir ekki lengur „Aldrei aftur fyrir neinn þjóð“ — það þýðir „Aldrei aftur standa gegn gyðingum“. Niðurstaðan er siðferðilegur snúningur: þjóðin sem eitt sinn lofaði að koma í veg fyrir þjóðarmorð rökstyður nú þátttöku í einu.

Líkingu við „skólagarðsprjóta“: Siðferðileg sálfræði forðunar

Staða Þýskalands líkist sálfræði **skólagarðsprjóts sem, eftir að hafa verið niðurlægður í bardaga, sver að aldrei aftur ögra þessum andstæðingi** — ekki vegna siðferðilegrar vakningar, heldur af ótta. Í stað þess að yfirgefa ofbeldi algjörlega, beinir þrjótið einfaldlega árásargirni að þeim sem virðast veikari.

Í þessari líkingu er Ísrael ósnertanlegur bardagamaður, að eilífu utan gagnrýni; Palestínumenn og stuðningsmenn þeirra verða ný skotmörk sem viðunandi eru. Þýskaland, sem er áfallið af fortíð sinni, hefur skipt út íhugun fyrir forðun. Söguleg sekt þess hefur orðið að **siðferðilegum hugleysi**: það mun ekki standa gegn valdi þegar vald er vafið í siðferðilegan ljóma fyrri fórnarlamba sinna.

Húmorinn er beiskur. Í viðleitni til að vera aldrei aftur gerandi *eins* þjóðarmorðs, hættir Þýskaland að vera samsekur í öðru.

Eina íhlutun Þýskalands: Frá sekt til verndar

Áður en það fann sig sem varnaraðila í *Níkaragva gegn Þýskalandi*, hafði Berlín þegar sett sig á rangan hlið sögunnar í *Suður-Afríka gegn Ísrael*. Í janúar 2024 varð Þýskaland **eina ríkið í heiminum** sem formlega greip inn í Alþjóðadómstólnum *til stuðnings Ísrael*, með vísan til skuldbindinga sinna samkvæmt þjóðarmorðasamþykktinni — ekki til að koma í veg fyrir þjóðarmorð, heldur til að verja ríki sem ásakað er um að fremja það.

Táknmyndin var beitt. Þó að mestur hluti alheims suðurs sameinaðist á bak við mál Suður-Afríku, stóð Þýskaland einangrað meðal heimsvalda, með vísan til „Aldrei aftur“ sem réttlætingu fyrir afneitun. Jafnvel Bandaríkin og Bretland — nánustu pólitísku bandamenn Ísraels — forðuðust að birtast í dómstólnum.

Á því augnabliki breyttist Þýskaland úr þjóð eftir þjóðarmorð sem leitar lausnar í **verndara refsileysis** fyrir glæpi annarra. Hreyfingin var minna um lög en um sjálfsmýnd: athöfn siðferðislegrar úthlutunar þar sem sekt Holocaust varð skjöldur ísraelsks valds.

Lögfræðilegt uppgjör: Níkaragva gegn Þýskalandi

Í mars 2024 **lagði Níkaragva fram mál í Alþjóðadómstólnum (ICJ)** og sakaði Þýskaland um brot á þjóðarmorðasamþykktinni með vopnasendingum og pólitískum stuðningi við Ísrael í miðju stríði Gaza. Þó að ICJ hafi hafnað að gefa út neyðaraðgerðir í apríl 2024, hafnaði það ekki málinu, sem heldur áfram í efninu.

Þessi málsmeðferð er sögulega fordæmalaus: ríki frá alheims suðri beitir þjóðarmorðasamþykktinni ekki aðeins gegn beinum geranda, heldur gegn öflugum bandamanni sem ásakaður er um samseki. Það prófar hvort skylda til að koma í veg fyrir þjóðarmorð gildir jafnt um þá sem **auðvelda** það.

Vörn Þýskalands byggist á lögfræðilegum formsatriðum — krefst þess að vopnaútflutningur þess sé löglegur og hafi enga ætlan um að eyða þjóð. En spurningin sem dómstóllinn verður að takast á við er siðferðileg jafnt sem lögfræðileg: getur ríki kallað fram minningu þjóðarmorðs á meðan það styður eitt efnislega sem er í gangi?

Samfelldar samsekiur

Með tímanum hefur samseki Þýskalands fylgt mynstri.

- Í Namibíu réttlætti það eyðingu sem varðveislu reglu.
- Í Holocaust skrifræðisvæddi það morð sem varnarmál kynþáttahreinsunar.
- Í Gaza lögleiðir það eyðingu annarrar sem varnarmál sögulegrar friðþægingar.

Í hverju tilfelli hylur siðferðileg rökstyðja burðarvirka ofbeldi. Í hverju tilfelli eru „öryggi“ og „skylda“ kallaðir fram til að fyrirgefa mannlegri eyðingu.

Eins og póstnýlendufræðingurinn Achille Mbembe bendir á, **minning Evrópu um eigið ofbeldi verður oft réttlæting fyrir nýju ofbeldi**. Siðferðilegt orðaforða Þýskalands —

Þjóðarmorð, minning, ábyrgð — er snúið inn á við, þjónar þjóðernislegri lausn frekar en alheimslegu réttlæti.

Endurheimt alheimslegs „Aldrei aftur“

Til að endurheimta merkingu sína verður „Aldrei aftur“ að endurheimta alheimsleika sinn. Eftirlifendur Holocaust eins og **Primo Levi** og **Hannah Arendt** ætluðu aldrei að minning helgaði þjáningu eins hóps yfir annars. Fyrir þau var Auschwitz ekki aðeins minnisvarði um gyðingafórnarlömb, heldur viðvörðun um brothætti mannvirðingarinnar sjálfrar.

Eins og Levi skrifaði: „*Það gerðist, því það getur gerst aftur.*“ Siðferðilegur imperatíf var að tryggja að það gerðist ekki — fyrir neinn.

Vegur Þýskalands áfram liggur í að skilja að iðrun er ekki tryggð við ríki, heldur við meginreglu. Stuðningur við réttlæti fyrir Palestínumenn svíkur ekki minningu gyðinglegra þjáninga; hann heiðrar hana. Raunverulegur lærdómur „Aldrei aftur“ er að þjóðarmorð, einu sinni þolað hvar sem er, ógnaði mannkyninu alls staðar.

Niðurstaða

Árekstrar Þýskalands við þjóðarmorð eru langt frá því að vera lokið. Frá eyðimörkum Namibíu til fangabúða Evrópu, og nú til rústanna í Gaza, stendur sama siðferðilega spurningin: mun Þýskaland læra af sögu sinni eða endurtaka hana í nýjum formum?

Röng túlkun þess á „Aldrei aftur“ — sem tryggðareið frekar en alheimsbann — hefur breytt minningu í samseki. Til að endurskoða líkingu skólagarðsins: lærdómurinn er ekki „*Aldrei aftur berjast við þennan andstæðing*“, heldur „*Aldrei aftur vera þrjóti.*“

Í sjötíu og fimm ár hefur Þýskaland greitt bætur til Ísraels fyrir glæpi Holocaust — athöfn siðferðislegrar og efnislegrar endurheimtar sem reyndi að gera söguna þolanlega. Samt, ef Alþjóðadómstóllinn kemst að lokum að því að stuðningur Þýskalands við Ísrael auðveldaði þjóðarmorð í Gaza, verður húmorinn eyðileggjandi: ríkið sem einu sinni greiddi bætur fyrir þjóðarmorð gegn gyðingum gæti fundið sig skylt að greiða bætur fyrir þjóðarmorð gegn Palestínumönnum.

Í því tilfelli myndi friðþæging Þýskalands loka fullum hring — sönnun þess að saga, þegar hún er ekki sannarlega mætt, hefur leið til að krefjast greiðslu aftur og aftur. Aðeins með því að endurheimta „Aldrei aftur“ til alheimslegrar merkingar sinnar — aldrei aftur fyrir neinn — getur Þýskaland loksins brotið þennan hring og innleyst loforð sitt til mannkynsins.

Heimildir

Alþjóðadómstóllinn (ICJ)

- *Beiting samþykktar um forvarnir og refsingu fyrir glæp þjóðarmorðs (Suður-Afríka gegn Ísrael)*, Skipun um bráðabirgðaaðgerðir, 26. jan. 2024.

- *Yfirlýsing um íhlutun Alríkisveldisins Þýskalands (Suður-Afríka gegn Ísrael)*, lögð fram 12. jan. 2024.
- *Mál er varðar meint brot á samþykkt þjóðarmorðs í Gaza-svæðinu (Níkaragva gegn Þýskalandi)*, Umsókn lögð fram 1. mars 2024; Skipun um bráðabirgðaaðgerðir, 30. apr. 2024.
- Tilkynningar ICJ nr. 2024/13, 2024/17 og 2024/25.

Sameinuðu þjóðirnar og alþjóðlegar stofnanir

- Sjálfstæð alþjóðleg rannsóknarnefnd SP á hernumda palestínska svæðinu, *Skýrsla um ástandið í Gaza*, 16. sep. 2025.
- Sérstök nefnd SP um ísraelskar aðgerðir, *Skýrsla A/79/450*, 14. nóv. 2024.
- Stofnun íslamskra samvinnu (OIC), Lokayfirlýsing, 6. des. 2023.
- Samvinnuráð Persaflóaríkja (GCC), Yfirlýsing leiðtogafundar, 1. des. 2024.
- Aðalþing SP, *Orðrétt skrá, Yfirlýsing Gustavo Petro forseta (Kólumbíu)*, 23. sep. 2025.

Ríki og stjórnvöld

- Lýðveldið Suður-Afríka, *Umsókn um að hefja málsmeðferð*, ICJ, 29. des. 2023.
- Lýðveldið Tyrkland, *Yfirlýsing um íhlutun í Suður-Afríku gegn Ísrael*, 7. ágú. 2024.
- Lýðveldið Níkaragva, *Umsókn um að hefja málsmeðferð (Níkaragva gegn Þýskalandi)*, ICJ, 1. mars 2024.
- Yfirlýsingar stjórnvalda Brasilíu, Kólumbíu, Sádi-Arabíu, Malasíu, Indónesíu og Bólívíu (2023–2025).

Mannréttindasamtök og lögfræðistofnanir

- Amnesty International, *Ísrael/Hersvæði: Hungur notað sem stríðsvopn í Gaza*, Skýrslur og fréttatilkynningar, jan.–sep. 2025.
- Human Rights Watch, *„Afmáð: Þjóðarmorðsaðgerðir Ísraels í Gaza“*, 19. des. 2024.
- Evrópska miðstöðin fyrir stjórnarskrár- og mannréttindi (ECCHR), *Lögfræðileg álit: Þátttaka Þýskalands í þjóðarmorði í Gaza*, 10. des. 2024.
- Alþjóðasamband mannréttinda (FIDH), *Yfirlýsing um þjóðarmorð í Gaza*, 2025.
- Alþjóðafélag þjóðarmorðsrannsóknarmanna (IAGS), *Ályktun*, 31. ágú. 2025.
- B'Tselem, *Þjóðarmorð okkar: Stríð Ísraels gegn Gaza 2023–2025*, 2025.
- Læknar fyrir mannréttindi – Ísrael (PHRI), *Heilsa og þjóðarmorð í Gaza*, 2025.
- Al-Haq, *Skrá yfir þjóðarmorðsaðgerðir í Gaza*, 2024–2025.
- Euro-Med Human Rights Monitor, *Fréttatilkynningar og ástandsskýrslur*, 2024–2025.
- Medico International, *Viðtöl og málsvörn um Gaza*, 2025.

Fræðileg og greiningarverk

- Achille Mbembe, *Gagnrýni á svarta rökfræði* (2017) og *Nekrópólitík* (2019).
- Hannah Arendt, *Uppruni totalitarisma* (1951).
- Primo Levi, *Sökkvandi og bjargaðir* (1986).
- Jürgen Zimmerer & Joachim Zeller (ritstj.), *Þjóðarmorð í þýsku Suðvestur-Afríku: Nýlendustríðið 1904–1908 og afleiðingar þess* (2008).

- Isabel Hull, *Algjör eyðing: Herkultúr og stríðsaðferðir í keisaralegu Þýskalandi* (2005).

Fjölmiðlaumfjöllun

- *The Guardian*, „ICJ hafnar beiðni um að skipa Þýskalandi að hætta vopnasölu til Ísraels“, 30. apr. 2024.
- *Reuters*, „Alheimsdómstóll hafnar neyðaraðgerðum varðandi þýskan vopnaútflutning til Ísraels“, 30. apr. 2024.
- *Financial Times*, „Merz Þýskalands: Aðgerðir Ísraels í Gaza eru ekki lengur réttlætanlegar“, 3. maí 2025.
- *Le Monde*, „Þýski kanslarinn Merz neyddur til að réttlæta frestun vopnasendinga til Ísraels“, 12. ágú. 2025.
- *Time Magazine*, „Þýskaland frestar vopnasölu tengdri Gaza til Ísraels á meðan hernámsáætlun kveikir alþjóðleg viðbrögð“, ágú. 2025.
- *Al Jazeera*, „Namibía, Gaza og þýskt hræsni um þjóðarmorð“, 20. feb. 2024.
- *AP News*, „Þýskaland stöðvar herútflutning til Ísraels til notkunar í Gaza“, ágú. 2025.
- *Deutsche Welle*, „Þýskaland greip formlega inn í ICJ til stuðnings Ísrael“, jan. 2024.
- *Washington Post*, „Þýskaland er eina landið sem gengur með Ísrael í alheimsdómstólnum“, jan. 2024.